

POD LIPO

POGOVORI
S SLOVENSKIMI ZADRUGARJI

DRUŽINSKI
MESEČNIK ZA VSE,
KI SO DOBRE VOLJE

LETO III.

ŠT. 4.

LJUBLJANA, 15. APRILA 1926

POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI

VSEBINA:

A RIBOT: Zadruga — mirna idejna revolucija. — MILE KLOPČIČ: Sonet. — MILE KLOPČIČ: Iz kitajske lirike: Iz „Ši-Kinga“: Tožba. Tu-Fu: Birič. — Č.: Heinrich Heine. — HEINRICH HEINE: Šlezijijski tkalci. — HEINRICH HEINE: Enfant Perdu. — ČULKOVSKI: Griška Onučin in njegova žrtev. — HISTORICUS: O balkanskih socijalno demokratskih konferencah. — FRANC KURT SPERK: Nevošljivci. — A. K.: O početkih socijalističnega gibanja na Slovenskem. — IVAN VUK: Samo, da ne razžalosti mater. — J. RAMSAY MAC DONALD: Stoletje individualizma. — DR. ERNST GRÜNFELD: Duhovne korenine zadrugarstva. — -r-: Trocki o Leninu. — KAROL TEKAVC: Iz mojih zapiskov. — LISTEK.

„POD LIPO“ IZHAJA ENKRAT MESEČNO V LJUBLJANI.
NAROČNINA ZA CELO LETO DIN 36.—, MESEČNO DIN 3.—.
UREDNIŠTVO IN UPRAVA: LJUBLJANA, PRULE ŠTEV. 15.

PROJA - KREMA
JE NAJBOLJŠA.

DOBI SE V VSEH
PRODAJALNAH.

PRIPOROČAMO
vsem konsumnim društvom
STARO TOVARNO
NOGAVIC IN PLETENIN
ustanovljeno leta 1888.

M. FRANZL & sinovi
LJUBLJANA, Privoz 10

Poštni predal 44. Telefon 425.

I. C. MAJER
LJUBLJANA

Ali ste že član
občekoristne zadruge
„STAN IN DOM“
V LJUBLJANI?

Pristopnina Din 50.—
Delež. . . . Din 250.—

**DELAVSKO-KMEČKA PODPORNINA IN
PROSVETNA JEDNOTA** je organizacija za razšir-

janje socijalne in socijalistične literature. Za člana pristopi lahko vsak. Za mesečne 4 Din dobi član vsako četrletje po eno knjigo. „Jednota“ je začela delovati s 1. januarjem 1925 in je za prvo četrletje razdala svojim članom „Povesti“ Lovra Kuharja, za drugo četrletje pa Abditusove „Predhodnike današnjega socijalizma in komunizma“, za letošnje četrletje pa razpošlje lepo Dickensovo „Božično pesem“.

Naslov „Delavsko-kmečke podporne in prosvetne jednote“ je Ljubljana VII.
(Zveza gospodarskih zadrug).

POD LIPO

LEPOSLOVNI DRUŽINSKI MESEČNIK

LETO III.

LJUBLJANA, 15. APRILA 1926.

ŠTEV. 4.

UREDIL ANTON KRISTAN

A. Ribot:

ZADRUGA — MIRNA IDEJNA REVOLUCIJA.

Pomembni razvoj konzumnih zadrug kaže, da more režim svobodne asocijacije povzročiti dalekosežne in globoke izpremembe tako v izmenjavi kakor tudi v produkciji blaga.

Zadruga se napravile že čudeže. Vendar še niso dosegle vrhunca svojih sil in uspehov. Ko si bodo pridružile enkrat veliko množico konzumentov, bodo gospodarile nad važnim delom produkcije in bodo igrale promatrane iz moralnega (ne iz gospodarskega) stališča odločilno vlogo.

Čim manj pa se bodo po modrem prevdanku zadruga mešale v teoretične

prepore ter v verske in politične razprave, tem hitrejši bo napredek. Za svoje polno življenje ne potrebujejo revolucije, ki naj bi jih za to uporabila, ker povzročajo same povsem mirno revolucijo v idejah, v navadah in v vzgoji ljudi. Zadruga pomagajo doseči brez uporabe sile nov družabni red, ki se bo naslanjal na svobodo, in na duha inicijative tej na „self-governement“, brez katerih demokracija ne more obstojati.

O p. u r. Selfgovernement pomeni samouprava; označitev uprave, ki si jo ljudje sami volijo.

Mile Klopčič:

SONET.

Pa če ti tudi dušo dvom razjeda,
naj dom ne bo ti osamela ječa.
Ti plani v množico, v morjá šumeča,
in zberi školjke, ki jih dno razpreda.

Še danes bi se pleča v zemljo vprla,
in mišice bi se napele v lok,
razdrli bi zemljo v zemljo svobod,

Množica čaka tvojega pogleda,
sovraži — po ljubezni hrepeneča,
in klone — po prijateljstvu hlepeča.
Pokaži množici točko Arhimeda! —

razdrli katafalk bi v slavolok.
O, da bi točko množica zazrla,
še danes bi zahod bil vzhod, vzhod zahod.

Mile Klopčič:

IZ KITAJSKÉ LIRIKE.

IZ „ŠI-KINGA“: TOŽBA.

Riž molčé poveša težke glave
in proso molčé zori.
Opotekam se med žitne trave,
a srce veselo ni.
O visoko ti nebo,
ki se pneš nad nami,
o doklej nam boš oko
močilo s solzami?

..... molčé poveša močne bili
in temno proso zori.
Naše delo bodo drugi vžili,
že ob žetvi bol ječi.

O visoko ti nebo,
ki se pneš nad nami,
o doklej nam boš oko
močilo s solzami?

Riž molčé poveša polne klase,
žrtveno proso zori.
Sejemo in žanjemo, ne zase,
v prsih nam gorje ihti.
O visoko ti nebo,
ki se pneš nad nami,
to povej, doklej oko
trlo boš s solzami?

TU-FU: BIRIČ.

Solnce je zašlo v zapad.
 Ponoči sem šel v vas prenočišča iskat.
 Tam sem zagledal prihuljenca, biriča,
 ki sred noči
 može lovi,
 klavno živino za bitko.
 Star kmet ga je spoznal
 ter urno preko zidú zbežal.
 A kot kragulj na vrabca plane,
 tako se starčeva žena z biričem razvname:

„Tri sinove sem dala cesarju v vojskó,
 le eden je še pri življenju ostal;
 ta mi je žalostno pismo poslal:
 brata ležita nekje pod zemljó.

V naši koči ni nobenega moža,
 le otrok, ki mati ga doji.
 Mati sama vam ne ubeži,
 saj nima obleke. Njen mož, moj sin,
 moral je za vas v pogin.

In dasi sem stara in slaba,
 rada grem z vami do vaših čet.
 Pa jim bom kuhala riž, to tečno jed,
 le mojemu možu prizanesite,
 star je, nebogljén in ves izžet.“

Ko sem zjutraj odhajal, je tiral s seboj pobesneli
 birič otroka, mater in staro mater. Vsi so ihteli. —
 Na neki veji pa je osamel visel
 nihaje v vetru čuden stvor: starček bel.

Č.:

HEINRICH HEINE.

Dne 17. febr. t. l. je preteklo 70 let,
 kar je preminul eden največjih
 duhov nemške predmarčne dobe
 in eden najbolj navdušenih zagovornikov
 osvobodilnih poskusov burnega osemin-
 štiridesetega leta, pesnik Heinrich Heine.
 Že leta 1827 je obrnil pozornost javnosti
 nase in sicer s svojo prvo zbirko „Buch
 der Lieder“, kateri so kmalu sledile še
 druge, med njimi tudi razna dela v prozi,
 kakor „Potopisi“, ki obsegajo dobo od
 1826. do 1851. leta, ko je pesnik mnogo
 potoval. Zlasti ga je vedno močno privla-
 čil svobodoljubni Pariz in z velikim spo-
 štovanjem je prisluškoval pripovedova-
 njem veteranov prve komune, iz kateri je
 ustvaril oni divno opajajoči ep „Tambour
 Le Grand“. Zato ga tudi ni vzdržalo doma
 v Nemčiji, kjer je takratni, komaj se po-
 rajajoči demokratizem tekmoval za na-

klonjenost zaplotnih knezov. Ko ga je
 dosegla vest o julijski revoluciji, je po-
 hitel v Pariz z vzklikom „tudi jaz sem sin
 revolucije“, (rojen je bil 13. dec. 1797 v
 Düsseldorfu) nadejajoč se, da bo mogel
 v Franciji dati duška svojim idealom,
 prepojenim z nauki Fourierja in Saint
 Simona. Dasiravno se je plamen revolu-
 cijne ravno tako hitro polegel kakor je
 hipno vsplamtel, vendar je ostal Heine v
 Parizu, ker se je kljub vsemu čutil v
 Franciji bolj svobodnega kakor v svoji
 domovini.

Od tu je dolga leta pošiljal bliske
 svojega duhá v duševni mrak nemškega
 malomeščanstva, in ker ni hotel postati
 „dvorni lakaj naroda“, ga je to meščan-
 stvo strastno sovražilo in napadalo; a
 Heine je te napade sijajno zavrnil s svo-
 jim satiričnim, medvedjim epom „Atta

Troll“, ki je poln sarkazma o „razredu, ki tvori višjo govejo stajo“.

Obsojal je, kakor naš Cankar, laži-patrijotizem „hurapatrijotov,“ ter je nepri-zanesljivo razkrinkal vse slabosti in rane, ki so razjedale organizem njegove domovine, ne iz sovraštva do nje, temveč iz odkritosrčne ljubezni želeč ji pravega napredka. To se najbolj vidi iz nekega članka, ki ga je leta 1838 napisal za snujočo se v Parizu „Deutsche Pariser Zeitung“ (ki pa radi raznih ovir ni izšla). On pravi: „Mi smo tudi rodoljubi, ker verujemo v svojo domovino, v veliko, sveto Nemčijo bodočnosti, v divno in dragoceno narodno zavest, ki bo vzcvela iz naših src. Nemčija ni tam, kjer raste nemški hrastje; hrastje so samo veliki leseni hlodi, na katerih zeleni poleti listje in zore želodki, preneumni majčkeni sadovi, veliko premajhni za tako veliko drevo in užitni samo za prašiče. Nemčija bivših dob si je kljub temu lahko izvolila to drevo za svoj simbol, Nemčija bodočnosti pa potrebuje boljših simbolov.“

V svojem obširnem ciklusu v verzih z naslovom „Nemčija“ in s podnaslovom „Zimska pravljica“, žigosa z brezprimerno duhovitostjo, s satiričnim, jedkim humorjem, tedanje razmere v Nemčiji, ki se je lovila med pruskim imperijalizmom in sebičnostjo minijaturnih, zaplotnih kneže-

vin. Izšla je pesnitev 1844. leta ter je povzročila navdušenje med tedanjimi privrženci modernega, svobodomiselnega pesništva in vsemi naprednimi elementi, a tudi veliko nezadovoljnost in sovraštvo v taboru konservativnega meščanstva in plemstva, ki se niti do najnovejših časov ni ublažilo. Od tega tudi dejstvo, da oficijelna Nemčija še danes zelo nerada prizna Heineju njegove kulturne zasluge in ga je šele pod pritiskom od spodaj in iz inozemstva, uvrstila med svoje klasike, kamor po vsej pravici spada. Zato pa sveža, nova generacija slavi v njem pionirja nove, svobodne Nemčije.

Ne samo pobornik in duhovit satirik, temveč tudi kot človek in umetnik ima Heine svoje mesto med prvimi duhovi nemške kulture. Njegovo geslo je bilo: „Ne bojujmo se samo za človečanske pravice ljudstva, temveč tudi za božanske pravice človeka.“

Razred pa, kateremu je 1844. leta posvetil ono splošno znano pretresljivo pesem „Šlezijski tkalci“, se danes v svobodni nemški državi, katero je tudi Heine pomagal pripravljati, s hvaležnostjo spominja enega svojih najodličnejših prvobuditeljev, ob sedemdesetletnici njegove smrti.

Pridružimo se jim tudi mi!

Heinrich Heine:

ŠLEZIJSKI TKALCI.

(1844. l.)

V motnih očeh so vsahnile solzé,
stisnjenih usten pri statvah sedé —
Nemčija, mi tkemo mrtvaški tvoj prt,
v ta prt bomo vtkali prokletstvo in smrt —
Mi tkemo, mi tkemo!

Prokletstvo maliku, ki smo ga molili
in v zime drgetu ga kruha prosili!
Zamán potrpljenje, vsi upi zamán,
iz nas se norčuje, od popov obdan —
Mi tkemo, mi tkemo!

Prokletstvo despotu, vladarju bogatih,
ga beda ne gane ob njegovih vratih!
Nam zadnji je novčič iz žepov pobral,
ko v garjave pse je v nas streljati dal —
Mi tkemo, mi tkemo!

Še tebi prokletstvo, laži-domovina,
kjer vlada sramota, duševna temina,
kjer vsaka resnica se v káli zatira,
ljubezen in rádot v trohnobi umira —
Mi tkemo, mi tkemo!

Čolniči švigajo, statve ječijo,
mi snujemo, tkemo, roké krvavijo —
Nemčija, mi tkemo mrtvaški tvoj prt,
v ta prt bomo vtkali prokletstvo in smrt —
Mi tkemo, mi tkemo!

Heinrich Heine:

ENFANT PERDU.

Trideset sem let v boju za svobodo
zvesto vztrajal, brez vseh upov v zmago;
sem vedel, da me moji več videli ne bodo,
zdaj moram zapustiti postojanko drago.

Sem noč in dan bedel — bežal od mene sen,
ko je v šotorih sodrugov mojih roj —
(In njih smrčanje glasno me je gnalo ven
na plan, kjer zvezde štel sem nad seboj.)

Sem mnogokrat v nočeh se tistih dolgočasil,
objemal me je strah, (le norcem strah je tuj);
in da bi ga pregnal, sem žvižgal si in kvasil
predrzne verze; (naj se jezi buržuj).

Da, budno stal sem, puško ob ramena,
in če se je približal kak sumljiv subjekt,
sem dobro meril in pognal v rejena
bedra mu jekleni svoj „insekt“.

Seveda se je včasih tudi prigodilo,
da je ničvrednež tak še bolje streljat znal
ko jaz, čemu bi se tajilo,
poglejte rane, kri, sem padal, zopet vstal.

Izpraznil sem zdaj mesto, krvi ni v ranah več,
če pade eden, — zamenjajo ga drugi;
a padam nepremagan, ni skrhan še moj meč,
je kopje moje celo, le srce mre mi v tugi.

Čulkovski:

GRIŠKA ONUČIN IN NJEGOVA ŽRTEV.

(Dalje.)

Grišku se je zagnalo nekaj pod noge,
nekaj mehkega, in se je vzpelo po
njegovi hlačnici. Prestrašen je
vzkliknil in zacepetal z nogama ter strel-
sel raz hlač nek neizvesten predmet, ki je
cepnil na tla. Nekaj svetlosivega je potem
hušknilo od njega čez kanalček in se iz-
gubilo v luknjah med trohnelim rebrov-
jem podpornih debel.

Tu namreč ni bil rov več obokan,
temveč podprt z obeh strani s surovimi
močnimi debli, ki so bila v zgornjem
koncu malce nagnjena drug proti druge-
mu in zvezana s prečnimi debli, tvoreč na
ta način strop. Za temi debli so bili pa na-
gosto zataknjeni kratki okleski, kosi desk
in drugi lesni odpadki, ki so branili, da
se ni prst in kamenje sipalo v rov.

S plašno pozornostjo je začel Griška
opazovati skrivnostno življenje sten za

temi lesenimi arkadami, prevlečenimi s
plesnijo. Posamezna teh debel, ki so bila
že napol trohnela, so se pošastno svetila
v temi s fosfornim sijajem, da se je zdelo
kakor da stražijo gorski duhovi vhod v
njihove zakladnice. Griška je kar zona
spreletavala, ko je opazil, da švigajo med
temi trhlimi skladovnicami drzko sem in
tja zalite sive živalice, z dolgimi šiljastimi
repovi, podobne posebno veliki vrsti pod-
gan. Njih požrešni pogledi malih črnih
očesc so se radovedno svetlikali izza
špranj, kjer so se prerivale in podile dru-
ga za drugo, da se je včasih katera sko-
talila doli v gnilo vodo malega kanalčka
ob tiru, iz katerega je bliskovito švignila
mimo korakajočih nog in se skrila med
lesom in kamenjem nasprotne stene.

„Česa si se pa ustrašil?“ se je obrnil
Lebedev k Grišku.

„Nekaj se mi je zaletelo pod noge, potem je pa zbežalo tja v steno. Glejte, tam je še več nekih, podganam podobnih živali.“

„Da, to so jamske podgane. V podzemeljskih rovih jih je vedno dosti. Za lenuhe so dobro sredstvo proti spanju. Če boš kedaj tu doli malo zadremal, se bodo koj spravile nad tvoje nohte in ti jih pozgrizle. Pa to bi še ne bilo najhujše, če poskrbe malo za tvojo toaleta, toda prikrojijo ti po svoje tudi ušesa in nos, kar pa dvomim, da bi te napravilo lepšega. V velikih množinah postanejo tudi predrzne in nevarne in se jih ne otreseš zlepa. Vendar velja med rudarji tradicija, da se jih ne sme pobijati; to pa je težko povedati zakaj, ali iz habjevernosti ali iz zdravstvenih ozirov. Svojo suknjo in pa svoj klobuk moraš vedno obesiti na tanko žico, visečo od stropa, sicer ti podgane prihranijo trud, ki bi ga imel s kosilcem.“

Čim dalje so šli tem ožji je postajal rov in tem gostejši in težji je postajal zrak. Na levi strani so se tu in tam spuščali široki, poševni rovi v globino, kamor so se spuščali po dveh tirih prazni vozički in od koder so se vlačili napolnjeni, pritrjeni na žične vrvi. Na desno so se dvigali enaki rovi poševno navzgor do gornjega nadstropja od koder so držali polni vozovi in vlačili s svojo težo prazne navzgor po paralelnem tiru. To so bili takozvani spuščalni klanci, ali kakor so jih Rusi imenovali z nemškim imenom „brensbergi“. Iz teh brensbergov so na levo in desno, v presledkih po petnajst do dvajset metrov vodili primitivni rovi do izkopov, kjer se je izkopal premog in nakladal v vozičke, ki so se potem na brensbergu pripeli na vrvi in spustili po tiru navzdol v glavni rov, ki se je pod vsakim brensbergom razširjal v precej široko in dolgo dvorano, takozvano izogibališče, kjer je bilo mogoče vozniku, ki je privlekel cel vlak praznih vozov od šahta iste pustiti na stranskem tiru, polne pa zvezati v nov vlak in ga odpeljati proti šahtu, kjer jih je kletka dvigala na dan.

Vse to se je opravljalo mehanično, z mrzlično naglico. Le včasih, kadar je kakemu vozniku padel vlak iz tira in se prevrnil v obtirni kanal, je promet zastal, dokler se ni z združenimi močmi zopet vse nazaj popravilo. Zgodilo se je pa tu in tam tudi, da je na kakem brensbergu odnehala zavora pri spuščalnem stroju, ali da se je utrgala od prevelike teže vrvi.

Takrat je cel niz vozičkov zdrčal navzdol in nagrmdil v spodnjem rovu cel kaos in treba je bilo večurnega skupnega truda vseh rudarjev, ki jih je prignal paznik iz bližnjih rovov, da se je promet vzpostavil.

Rudarji v izkopih so delali po večini na „akord“ (po dogovoru). Tekmovali so med seboj, kdo bo več vozičkov nabasal in s tem več zaslužil. Venomer so se pritoževali, da se jim ne pošilja dovolj „praznih“ na razpolago, Oni, ki so imeli svoje izkope bolj spodaj, pri začetku brensberga, so brez reda in skrivaj odpenjali prazne vozičke, ki so bili namenjeni višje ležečim, in so na ta način mnogo preje napolnili svojo določeno normo, medtem ko so višje ležeči izkopi morali včasih po cele ure čakati na prazen voz in seve tudi niso mogli priti do tega zaslužka kakor spodnji. Pazniki so imeli tu dovolj posla, da so za silo vzdrževali red in odmerjali normo praznih vozičkov posameznim izkopom, vendar je pa še kljub temu prišlo med rudarji do ljutih prepиров in celo pretefov, radi praznih vozov, to se pravi, radi več dela in zaslužka.

Lebedev je zavil z Griškom navzgor po nekem brensbergu. Šla sta mimo treh izkopnih rovov in se ustavila pri četrtem, nekako v sredini brensberga.

„Na mestu sva, zdaj pa le sleči suknjič in srajco!“

Griška je rad ubogal, saj mu je pot že curkoma lil po obrazu in po hrbtu. Vzduh je bil tu doli težak in vlažno gorak, mesto naravnost vroč, pljuča so ga le s težavo vsesavala. Udje so mu postali težki kakor iz svinca, le s težavo jih je pregibal, v sencih ga je tiščalo kakor da ima glavo v stiskalnici in v ušesih mu je šumelo kakor da se nahaja kje v bližini silovit vodopad. Čutil je kako silno mu bije kri po žilah in ustnice so mu postajale vročično suhe. Seboj je imel steklenico ohlajenega čaja: nastavil jo je k ustam in željno požiral. Spil bi bil vse, a se je še pravočasno spomnil, da ima še cel šiht pred seboj. — Treba je štediti, sedaj še niti začel nisem in pred menoj je še dolgih dvanajst ur.

„Si gotov? Pojdiva!“

In prijela sta za železen voziček, ki je stal pri vhodu v rov na brensbergovem „pločniku“, ter sta ga rinila pred seboj. A nista ga še zrinila pet korakov, ko je zadel ob neko oviro in ni bilo mogoče naprej. Lebedev se je po trebuhu splazil

pod vozičkom naprej, da vidi kaj je. Odkar je nočna izmena zapustila izkop, je pritisk zemeljskih plasti stisnil rov in zlomil oporišča, kakor da ima opraviti z drobnimi klinčki, da so nalomljena kolena štrlela v rov. Treba je bilo nalomljena oporišča zamenjati z novimi, ter razčistiti tir in odstraniti zemljo in kamenje, ki se je nasulo nanj. To je trajalo približno dve uri.

„Ampak fant, sedaj se morava pa s podvojeno pridnostjo poprijeti dela, če hočeva, da ne bo ta šiht čisto zastonj!“ je rekel Lebedev, ko sta končno prispela z vozičkom na izkop.

„Dve uri sva že zamudila. Danes je od začetka začelo nagajati.“

Griška se je že s premetavanjem in odvažanjem kamenja bolj utrudil, kakor če bi zunaj pod milim nebom od zore do mraka brez prestanka delal. Pljuča se mu še niso privadila težkega navora pri vdihavanju jamskega zraka, kateri je bil zlasti tu, na izkopu, posebno suh in vroč; tu ni bilo najmanjše cirkulacije, ozračje je viselo v nizkem prostoru kakor prozorna težka masa, kateri je primanjkovalo kisika. Bilo mu je, kakor da se mora zadušiti, v ušesih mu je neprestano zvonilo in srce mu je le s trudom delovalo in grozilo razpočiti se, kakor da ne poganja po žilah kri, temveč svinčenotežko, gorečo lavo. Telo se mu je topilo od vročine in po celem telesu so mu polzeli od glave do nog celi curki vročega znoja, ki se je zlival v obuvalo in premakal cunjje, v katere je imel ovite noge. Včasih je kanila s stropa kapljica vroče vode, ki je pronicala in se nabirala na kamenju in laporju, Grišku na goli hrbet, da ga je speklo, kakor da je kanila nanj kaplja kropa. Od mokrih las mu je čez čelo in obrvi curljal znoj, da ga je peklo in grizlo v obeh. V sencih mu je razbijalo s kladivom in čepica ga je težila, kakor da ima na čelu žareč obroč nataknen. Zagnal jo je proč.

Njegov hrbet se še ni privadil nena-
ravni upognjeni legi radi nizkega stropa in ga je začelo radi tega v križu neznan-
sko boleti.

A pravo delo se je tedaj šele pričelo; nakopati, naložiti ter spustiti po bremsbergu sta morala najmanj dvanajst vozičkov, če sta hotela doseči minimum običajnega zaslužka. Lebedev se je takoj spravil na odkop, slekel je srajco in ko

je zadnji del odkritega stropa podprl z lesenimi stebrički, je deloma kleče, deloma nizko pripognjen, začel urno mahati z železnim koničastim kopačem v črno, bleščečo se plast premoga, da so drobci na vse strani brizgali.

Griška se je okorno in z veliko muko motal po nizki votlini med gostim podpornim stebrovjem z lopato v roki, ter metal nakopani premog v nekako široko leseno korito, ki je bilo ob tleh pritrjeno na dva, spredaj navzgor zavihana kosa lesa, da je bila cela škatlja na ta način podobna sanem. Ko so bile sani polne, je pograbil za vrv pritrjeno na njihovem sprednjem koncu ter jih je vlekel po gladkih, nekoliko nagnjenih lignitovih tleh navzdol do tira, kjer je stal voziček. Tam je zvrnil, vlekel sani nazaj do odkopa in jih znova napolnil. To se je ponavljalo, dokler ni bil kup premoga ob tiru zadosti velik, da je zadostoval za par voz. Na nekaterih izkopih, kjer je bila plast premoga komaj nekaj pednjev debela in strop zelo nizek, je moral kopač leže odkopavati premog in ga z vsemi štinimi brskati od sebe, kar je bilo neverjetno mučno. Vozač si je pa v takih slučajih moral vrv od sani privezati krog pasa in jih po vseh štirih vleči za seboj; nataknil si je na roke nekake rokavice iz usnja, da si jih ni razrezal po tleh na ostrih premogovih drobcih, ter je sopleč vlačil težke sani gori in doli, bolj podoben kaki predpotopni pošasti kakor pa jakutskim vprežnim psom.

Ko je zadosti navlačil, je začel z lopato nakladati v voziček. Ko je bil poln, ga je bilo treba zriniti do bremsberga, kar se mu pa spočetka nikakor ni hotelo posrečiti. Voziček se je zadeval v tesnem rovu enkrat v oporišča ob strani, enkrat v strop, zopet drugje so bile tračnice tako razkrečene, da mu je padel voz s tira. Revez se je mučil in stokal v tesnem prostoru krog vozička, da je imel že ves progast hrbet od vzdigovanja, a opravil ni nič. Nazadnje je bil primoran poklicati tovariša, da mu gre pomagati.

„Nekajkrat ti grem še pomagati, ker še nisi vaju, ali v par dneh boš moral pa že sam znati, sicer nikamor ne prideva z delom. Danes bova komaj za zajutrak zaslužila —. Ne prijemaj vozička zgoraj na robu, ker bi ti znalo ob nizkem stropu prste potrgati! Tišči z rokama od zadaj!“ ga je opominjal Lebedev.

(Dalje prihodnjic.)

Historicus:

O BALKANSKIH SOCIJALNO DEMOKRATSKIH KONFERENCAMA.

Vršila se je te dni v Sofiji balkanska strokovna konferenca. Ne bo napako, če povodom te konference objavim nekaj dokumentov o balkanskih socijaldemokratskih konferencama. V strankinem arhivu so sledeća pisma srbske socijaldemokratske stranke, ki poleg drugoga pričajo o dobrih zvezah srbske socijalno demokratske stranke z našo jugoslovansko soc. demokracijom in še o marsičem...

Prvo pismo:

Srpska socijal demokratska partija
Beograd.
4./17. december 1909 god.

Dragi drugovi!

Izvešćam Vas da će se po sporazumu naše i bugarske partije, kao što iz priložene anonse vidite, održavati balkansku socijaldemokratsku konferenciju u Beogradu u Božiću 25., 26. i 27. god. 1909, oziroma po 7., 8. i 9. god. 1910. Rad konferencije kao i dnevni red vidjetćete iz štampane anonse, koju biste imali da objavite u Vašem organu.

Zbog veoma velikog značaja ove konferencije ja bih Vas molio u ime sazivača, da pošaljete svoje zastupnike i da nas o tome blagovremeno izvjestite.

Drugarsko pozdravlje šalje Vam u ime sazivača

sreketar srb. socd. partije
D. Tucović m. p.

Tekst te „anonce“ se glasi:

Balkanska socijaldemokratska konferencija.

Srpska Socijaldemokratska Partija i Bugarska Radnička Socijaldemokratska Partija saglasile su se, da o Božiću 25., 26., i 27. decembra 1909 sazovu u Beogradu balkansku socijaldemokratsku konferenciju, na kojoj bi uzeli učešća, pored predstavnika imenovanih partija, drugovi iz Grčke, predstavnici socijalističkih grupa raznih narodnosti u Turskoj, (Turaka, Jermena, Grka, Bugara i Srba) drugovi iz Rumunije, predstavnik socijaldemokrata iz Crne Gore i delegati jugoslovenskih socijalde-

mokratskih partija u Avstro-Ugarskoj: za Bosnu i Hercegovinu, Hrvatska i Slavoniju, Slovenačku i srpsku sekciju u Ugarskoj.

Partije u čije ime pišemo teže da se najpunijom izmenom misli o odnosima i uticajima u našim krajevima, na jugoistoku Evrope, poznatim pod imenom balkanskog i jugoslovenskog pitanja, odredi socijaldemokratsko gledište, a za time, pak, otpočne zajednička, sporazumna i paralelna akcija u smislu da se interesi narodne slobode i punijega privrednog i kulturnog razvitka u tim krajevima ogarantuju.

Neposrednog potsticaja za saziv ove konferencije, koja se odavna želela, dali su poslednji dogadjaji, u kojima se jedna tešnja veza izmedju socijaldemokratskih partija i grupa koje smo naveli pokazala kao vrlo potrebna. Tu potrebu osećamo svakodnevno svi mi na čiju se socijaldemokratsku delatnost nepovoljno odazivaju današnji neznosni odnosi na Balkanu i jugoistoku Evrope, odnosi koji ometaju puno privredno, kulturno i političko razvijanje tih zemalja i naroda i nose u sebi kvasac za stalne potrebe. Socijalna demokratija mora odrediti svoje držanje prema tome pitanju.

Prva tačka dnevnoga reda biće, prema tome:

Balkansko pitanje i socijalna demokratija.

Osim toga ovaj sastanak socijaldemokratskih partija i grupa, koje pored socijalističkog internaciolizma spajaju i bliskost, uputenost na uzajamne veze i pomoći u praktičnom radu, kao i velika sličnost jezika i naroda, biće dobrodošao, da se uredede redovne i stalne veze izmedju radničkih pokreta tih zemalja.

To će biti druga tačka dnevnoga reda.

Za saziv konferencije i organizaciju rada na njoj opunomoćena je Srpska Socijaldemokratska Partija.

*

Uredništvu „Rdećega Praporja“ so poslali pozdrave iz prve balkanske socijalno demokratske konference drugarske

pozdrave z razglednico, na kateri je naslikan Vasa Pelagić (rojen 1838, umrl 25. januarja 1899), datirano 26. (po starem) decembra 1909. Podpisali so jo: Nedeljko Košanin, D. Tucović, Aca Pavlović, Dragiša Lapčević, Triša Kaclerović, Živko Topalović, Juraj Demetrović, Sr. Jakšić, V. Korać, dr. Ivan Djurić (?) in še trije nečitljivi.

Glede druge balkanske konference je pisal D. Tucović:

Beograd, 3 (16) februar 1911. god.
Glavnom Odboru jugoslovenske socijaldemokratije

Ljubljana.

Dragi drugovi,

Opunomočen od prve Balkanske Socijaldemokratske Konferencije, a u saglasnosti sa našom Glavnom Partiskom Upravom, ja se u celju potrebne prethodne konsultacije obraćam svima socijaldemokratskim partijama sa prve Konferencije sa ovim pitanjima:

1. Misle li uzeti učešća na drugoj Konferenciji koja, prema rešenju prethodne, ima da se održi u ovoj godini?

2. Imaju li, radi što uspešnijega rada na Konferenciji, da učine kakav specijalan predlog?

Prema radu i programu prošle, ova Konferencija bi imala ovakav provizorni dnevni red: a) politična situacija; b) stvaranje intimnijih veza između partija i radničkih pokreta na Balkanu.

Ja Vas molim za što skoriji odgovor. Sa drugarskim pozdravom: D. Tucović.

Beograd, 28. (11. okt.) sep. 1911. god.

In potem zopet:

Do Uprave jugoslovenske socijaldemokratske stranke

Ljubljana.

Dragi drugovi,

Prva socijaldemokratska balkanska konferencija u Beogradu je odlučila da se druga konferencija održi ove godine v

Sofiji. Ovlašćen od prve konferencije da vršim dužnost sekretara - posrednika na Balkanu, ja sam u sporazumu sa Glavnom Upravom srpske Partije pristupio pripremanju druge konferencije još pre više meseci. Što se na tim pripremanjima na žalost zastalo, došlo je od neurednoga odgovaranja nekih Partija.

Pojava talijansko-turskoga rata, međutim, poziva socialnu demokratiju da zajedničku akciju koja je započeta na prvoj konferenciji nastavi. Dogadja se toliko tiču Balkana da zajednička akcija balkanskoga proletarijata ne sme biti odlagana. Osim toga, za jedničku akciju i saziv II. konferencije postoji formalan zahtev Bugarske Radničke Socijaldemokratske Partije kome se srbska Partija pridružuje.

Da bi se ovom zahtevu i ovim neodložnim potrebama balkanskoga proletarijata što bolje odgovorilo, Glavna Uprava Srpske Socijaldemokratske Partije je rešila: da organizaciju zajedničke akcije v II. konferenciji izvrši na zajedničkom prethodnom sastanku predstavnika balkanskih socijaldemokratskih partija, koji će se održati u sredu 5. (18.) oktobra u Beogradu.

Saopštovajući Vam, drugovi, ovu odluku, molim Vas da na prethodnom sastanku uzmete učešća i da nas što pre izvestite.

Sa drugarskim pozdravom

Sekretar Srpske Socijaldemokratske Partije: D. Tucović.

*

Iz Sofije 13. jun. (po starem) 1910 so poslali pozdrave „Rdećemu Praporu“ v Ljubljano: D. Tucović, Dragiša Lapčević, V. Levinski, Trocki, Šmeral, Kirkov(?), D. Blagojev in še več nečitljivih podpisov.

Franz Kurt Sperk:

NEVOŠLJIVCI.

Dà, dà, v svili hoditi
in kožuhe nositi
je prijetno.

Dà, dà, in žene
v biserih in zlatu
so lepe,

in otroci,
ki gladu ne poznajo
so srečni.

Mi nimamo ničesar
od vsega tega,
ne svile,

ne kožuhov,
ne biserov.

Le cape imajo možje,
le cape nosijo žene,
in glad trpijo otroci.

A. K.

O POČETKIH SOCIJALISTIČNEGA GIBANJA NA SLOVENSLEM.

Delavsko gibanje v Sloveniji še ni našlo svojega zgodovinopisca, ki bi vestno zbral vse gradivo in pokazal nam, kakšni so bili početki in pogoji osvobodilnega boja delavskega razreda v naših krajih in v kolikšni meri so naši predniki sodelovali. — Zgodovinopisec avstrijske socijalne demokracije Ludvig Brügel je v petih debelih knjigah podal „Zgodovino avstrijske socijalne demokracije“, ki ni samo zgodovina stranke, ampak je zgodovina, politična in socijalna, prejšnje Avstrije in tudi del splošne zgodovine. Tudi zgodovina slovenske socijalne demokracije bo morala biti socijalna in politična zgodovina slovenskih dežel. Zato zbirajmo gradivo, da bo našo popreje svojega moža. V delu Ludviga Brügela in v raznih protokolih avstrijske soc. dem. stranke, strokovne komisije ter avstrijskih zadrug se semtertje omenjajo naši kraji. Ta poročila in podatki, zvezani v celoto, podajajo vendar precej jasno sliko razmer, v katerih se je razvijal naš delavec iz brezbriznega trpina v današnjo svojo podobo.

I.

Na Dunaju so delavci 15. dec. 1867 ustanovili v Kolozeju „Delavsko izobraževalno društvo“; ustanovnega občnega zbora se je udeležilo tudi mnogo ljudi iz meščanskih slojev, zlasti članov „Društva za narodnogospodarski napredek“. Mizar Hartung je po jedrnatem govoru, v katerem se je priznal za pristaša idej Ferdinanda Lassalla, predložil rezolucijo, v kateri se z veseljem pozdravlja ustanovitev prvega delavskega izobraževalnega društva, ki pa mora izpremeniti svoja pravila v zmislu nove društvene postave ter določiti program, ki bo odgovarjal zahtevam materialnega položaja delavskega stanu.

Konstituiranje dunajskega delavskega izobraževalnega društva so tako na Dunaju kot drugod pozdravili z veseljem. Berlinski organ Lassallovcev „Sozialdemokrat“ je pisal poln entuzijazma o tej ustanovitvi kličoč: *b o d o č n o s t g r e s o c i j a l n i d e m o k r a c i j i*.

22. avgusta 1868 se je vršil tudi na Dunaju zbor delavskih delegatov, ki je

odobril socijalno demokratični program; temu programu se je priključil 30. avgusta IX. delavski dan na Dunaju.

3. aprila 1869 se je vršila ustanovna zabava delavskega izobraževalnega društva, in tu so imeli na programu tudi zvezno pesem splošnega nemškega delavskega društva, ki so jo v Nemčiji že več let imeli na programu delavskih slavnostij, no, dunajska policija pa jo je prepovedala in konfiscirala vse izvode v dvorani. Oblasti so se ponašale tedaj naproti novemu društvu zelo nezaupljivo. „Meščansko ministrstvo“ (notranji minister je bil dr. Giskra) je zaukazalo, da se mora njegovo delovanje strogo nadzorovati. Seveda bi ustanovitev najraje prepovedalo, ali z ozirom na novo dobo je pač moralo izdati dovoljenje. Ministrski svet se je večkrat intenzivno pečal z ustanovitvijo tega društva in tendencami, ki jih je kazalo, ter je že 13. marca 1868 sklenil, da ga je takoj razpustiti, če se bo protivilo „dostojnosti“ zakonov in bo proti cesarski vladi...“ Minister Giskra je celo poslal ministerijalnega svetnika pl. Wehlija v Prusijo in Saksonsko na informacijsko potovanje glede delavskega gibanja...

Kmalu po tej pomembni ustanovitvi na Dunaju so se začela ustanavljati podobna delavska društva po mestih in industrijskih centrih ostale Avstrije.

Sprva jih je ovladoval duh Schulze-Delitzscha, ki ga pa je Lassallov kmalu izpodrnil.

Tudi v Ljubljani se je začelo gibanje v ta namen. Poročilo deželnega predsednika kronovine Kranjske z dne 22. febr. 1870 (glej L. Brügel, str. 333, I. del) se glasi:

„Ko sem videl za časa zasedanja zadnje deželnozbornske perijode, da se začena delo za ustanovitev delavske asocijacije in ko sem opazil napore ultra nacijskonalnih elementov, da se hočejo tudi na tem polju ukoreniniti, moral sem vse podvzeti, da preprečim eventualne uspehe teh nazorov in to tembolj zato, ker je z gotovostjo predvideti, da bo posredoval nacijskonalen značaj tukajšnjega delavskega gibanja, pa naj se pisana pravila kakor že glasijo, nepo-

sredno in nezadržno le v prestop v socialno demokratično področje.

Kakor hitro se je po zaključku delnega zbora tukajšnji delavski stan deloma zopet oddaljil od nacionalne agitacije, ki si jo je kot nalogo nadel posebno poslanec dr. Zarnik, so vzeli v svoje roke konservativni elementi pravilno in po mogočnosti na široko zasnovano ustanovitev delavske asocijacije, in jaz sam sem se osebno zavzel, da pride ne samo vodstvo v zaupne roke, ampak da je tudi cela društvena reč, ko se je že enkrat pokrenila, dobila pravo in kompaktno obliko, popreje nego se bodo mogli zopet tuji vplivi uveljaviti.

To se je doslej tudi posrečilo. Delavsko društvo se je ustanovilo, njegova pravila se je našlo brez prigovora in v nedeljo 2. febr. se je vršila v javnem lokalu skupščina, ki jo je posetilo več kot 400 individijev. Govorilo se je nemške in slovenske govore, ki so se pečali z namenom in bistvom društva ter tudi z nacionalnim vprašanjem, vse pa na primeren način s priznanim taktom, seve ob vsestranskem soglasju skupščine.“

Takšno je poročilo, ki je bilo poslano na Dunaj iz Ljubljane.

Na Štajerskem se je vse gibanje širilo iz Gradca, kjer se je uspešno udeleževal Milan Subarić, bivši vojaški gojenec in kadet, takrat litograf, ki je bil odličen socialno demokratični potovalni pridigar. Obsojen je bil radi svojega delovanja leta 1869 in bil zaprt v Subenu. Pravijo, da je od tam ušel in utonil. Ker so njegovo truplo našli v Donavi.

V uradnem poročilu štajerskega namestnika od 7. maja 1869 beremo, da se je delavsko izobraževalno društvo ustanovilo tudi že v Mariboru, ki ga omenja tudi poročilo od 24. junija 1869 češ, da krije v sebi socialno demokratiške elemente.

V Gradcu je klerikalna stranka poskusila ustanoviti katoliško društvo slovenskih delavcev, ali ni uspela, ker so se „nemški delavci energično temu zoperstavili.“

V poročilu, sredi maja 1870, se govori o velikem ljudskem slavlju, ki naj bo na Semeringu in kamor je graški slavnostni odbor, sestojč iz članov delavskega izobraževalnega društva „Vorwärts“ med drugim tudi povabil delavska društva iz Celja, Maribora, Ptuja, Celovca in Trsta.
(Dalje prihodnjič.)

Ivan Vuk:

SAMO, DA NE RAZŽALOSTI MATER.

Pred enim letom se je ponesrečil kretnik na železnici, Jovanovič Tomaž. Stisnili so ga odbijači. Ravno po sredi trebuha so ga stisnili in on je obvisel med njimi, izbulivši oči. Tovariši, ki so ga videli, so pripovedovali, da je bil podoben pogači, tako ga je stisnilo. Samo jeknil je, debelo pogledal in dejal:

„Sedaj pa gremo!“

In je umrl...

V siromašnem stanovanju pa je ostala boleha žena in štirje majhni otroci. Izmed njih je bil Marko najstarejši. Bilo mu je dvanajst let.

Beda, ki je dosedaj samo še posedala pri njih, se je vselila k njim za stalno in uporno sedela za mizo. Ko je plakal otrok in prosil kruha, se je smejala tiho s brezobzirnimi čeljustmi. Ko je mati-vdova obupovala in poljubovala proseča za kruhom usteca otrok, kot bi jim hotela s poljubi vsaj nekoliko utešiti glad, jo je s koščeni rokami pogladila po obrazu. Počasi, uživa v grozi matere, je govorila Beda:

„He... bolehaš?... Umrješ... He... To bodo šele gladovali mladi želodčki... Še bolj bodo stradali.“

Mati je objemala otročičke in pritiskala k njim izsušeno lice.

„Prosit grem... Ponižam se... Samo da bodo jedli.“

Ali Beda je govorila počasi, s poudarkom in z nekako naslado:

„Koga greš prosit, koga?“

„Bogatih.“

„He, hee... bogatih?... Saj te ne poznajo. In ker te ne poznajo, ti ne bodo dali.“

„Da me ne poznajo, praviš?... Kaj ni on, oče teh otrok in moj mož umrl za bogatine?“

Beda se je tiho smejala in pokimala s suho brado.

„Nespametne so tvoje besede, o vdova-mati. Ni umrl za bogatine. Nego, oni so kupili kri tvojega moža in so jo prelili. Med odbijači sprešano telo pa so vrgli tja

med grobove. Zakaj, izprešano telo nima krvi in je brez vsake vrednosti.“

„Bila sem vendar njegova žena“, je rekla vdova.

„Kaj njim mar žena,“ je mahnila Beda s suho roko. „Ko je bil tvoj mož za nje še vrednost, so te trpeli kot nujnost, da je to vrednost oskrbovala. Sedaj nimaš več oskrbovati nobene take vrednosti, ki je potrebna bogatim za dosego bogastva in zato te tudi ne poznajo. Kaj nisi vedela še tega? Le poglej: Kdo iz njih je izrekel samo eno besedo, pred katero bi bila jaz prisiljena zbežati? O, dovolj poznajo oni takih besed. — Vidiš, nobeden ni rekel. Bila si pri njih, saj veš, pa so ti dali za tovarišico mene, Bedo. Mož, ki je bil tebi življenje in otrokom kruh, je bil za nje stroj. Pokvaril se je stroj, glej, odstranili so ga in drug stroj je na njegovem mestu.“

Vdova-mati je globoko sklonila glavo. Najmlajši otrok pa je objel njen vrat z drobnimi ročicami.

„Kaj boš kuhala, mamica?“

*

Ko so tiho lile solze po suhih licih matere-vdove je sedel pri peči Marko, dvanajstletni dečko, globoko zamišljen.

„Oče je mrtev,“ je rekel. „Kruha ni.“

V otroški glavi se je pojavljala misel, še nejasna, ki se je pa od dne do dne bolj luščila iz nejasnosti. Spomnil se je, kako je bil nekoč z očetom v Beogradu. Majhni dečki so švigali po ulicah. Torba jim je bila okrog ramen, v nji pa raznih časopisov vse zvrhano. In vpili so pojoče, zagleglo:

„Vremeee... Politika... Novosti...“

Marko je videl, kako je vzel ta ali oni gospod časopis, dal denar in dečko je hitel dalje in vpil.

„Kdo so ti dečki,“ je vprašal takrat Marko očeta.

„Sirote,“ je odgovoril oče. „Tako majhni še so, pa že morajo služiti za kruh. Že so delavci, trpini, ko še otroci niso

utegnili biti. Že je potrebna kapitalu njihova otroška kri.“

Marko še dobro pomni, da je vprašal očeta:

„Kaj pa je to, kapital?“

„Ah, kapital,“ je vzdihnil oče. „To je zver, ki se hrani z ljudmi. To je pošast, ki ugonablja smeh otrok. To je mamon, kateremu darujejo človeške žrtve.“

Marko sicer ni razumel teh očetovih besed takrat. Danes se jih spominja in zdi se mu, da jih razume. Oče mu je govoril, da ti dečki-razprodajalci časopisov zaslužijo malo, komaj za trd kruh.

Ali Marko ni mislil na to. Sedaj, ko so včeraj pojedli zadnjo skorjico kruha, se je spomnil tistega vrvenja.

„Da bi le za skorjico kruha bilo,“ je dejal tiho. Polovico bi snedel sam, polovico bi dal mami. Še bolj bi hitel in kričal bolj, da bi zaslužili za dve skorjici.“

Obračal je v svojih otroških možganih to misel na vse plati. In čim bolj jo je obračal, tembolj je bil prepričan, da bi vendarle dobro zaslužil.

„Dovolj sem velik,“ je zaključil svoje misli. „Treba se postaviti in pokazati, da znam tudi jaz nekaj. Saj tisti dečki niso bili nič večji od mene. Od takrat sem pa že tudi precej zrastel.“

Moški se je zdel samemu sebi. V prsih se mu je budil ponos. Stopil je k materi in se naslonil na njo.

„Mati,“ je rekel. „Mati... jaz grem.“

„Kam,“ je vprašala in se začudila.

„V Beograd.“

Mati mu je pogledala v oči. Čudno so sijale njegove oči. Kakor da je videla že kedaj ta sijaj oči, se ji je zdelo... davno je bilo, ko ga je videla. Dobro ve, kedaj je to bilo. Ko je bil še njen mož fant in ona dekle.

„Za boga,“ je pomislila gledaje otroka. „Kedaj je ta otrok postal človek? V nekaj tednih je Beda, naš stalni gost naredila iz otroka človeka. V njegovih očeh je pogasila otroški lesk, ki me je grel in prižgala drugega, ki se hrani od skrbi.“

(Dalje.)

Y. Ramsay Mac Donald:

STOLETJE INDIVIDUALIZMA.

Poslednje stoletje v Angliji je znano kot stoletje individualizma, ker se je zlasti v drugem in tretjem njegovem četrtletju nihalo pognalo do najskrajnejših meja individualne svobode

atomične ali mehanične vrste. Država kot energična enota, kot medij, po katerem naj bi prišla do izražanja individualna svoboda, je postala le senca. Nihalo se je pomaknilo od moreče fevdalne

organizacije — tja do opustošujoče anarhije laissez-faire.

Ali tudi v devetnajstem stoletju ni prenehalo državno delovanje; proti koncu stoletja je celo pridobilo na moči. Država je prevzela dolžnosti, da čuva otroka pred tovarno, potem tudi ženo in končno vse nedorasle osebe; država je morala skrbeti za vzgojo; država je morala začeti „svobodnim“ delodajalcem nalagati obveznosti kot jamstvo za plačilo delavcem, dodrževanje dogovorjenega delavnika in delovnih pogojev; država se je morala začeti pečati s stvarmi, ki se tičejo javnega zdravstva in stanovanj. Sočasno so se morale začeti občine pečati z dovozom vode (vodovodi), s preskrbo plina in z dovozom oseb (cestne železnice), s svojimi poslopji in delavnicami; tudi so morale obračati svojo pazljivost drugam in ustanovljati javne knjižnice, muzeje, umetniške galerije, prirejati koncerte in zabave za one svoje občinarje, ki bi brez sodelovanja občine bili izobčeni od kulturnih užitkov. In tako se je v trenutkih najvišjega triumfa anarhističnega individualizma uveljavljala resnica, da je človek družabno bitje in da je družabna solidarnost nujni činitelj individualne svobode in napredka.

Individualizem devetnajstega stoletja je bil v resnici le reakcija proti fevdalizmu. Ali ni bil nikoli sposoben zato, da bi vladal sam. Če ni bil vezan, je uplival strašno. Danes je prišel čas, ko se sistemizirajo te izkušnje. Ne smatrajo se več za nekoliko osamelih očitaj proti delovanju politike druge vrste. Postajajo same prava politika. Mislimo, da individualizem¹ potrebuje za to, da se obdrži in razvije, dobro organizirano in močno državo, ki bo javna osebnost, ki bo imela imetek, ki bo vzgajala in omejevala po-

sameznike, čuvala njih svoboščine, omejevala razvoj njemu sovražnih gospodarskih interesov, ki bo urejala kooperativno (zadružno) delavnost, pri kateri mora posameznik sodelovati, da bo svoboden in da bo imel najširše polje, na katerem bo užival svojo svobodo. Ne moremo se vrniti nazaj v fevdalizem ali pa v vaško komunono.

Če bi se mogli, ne bi bilo nikomur treba, da izgublja čas s premišljanjem o naših načrtih. Lahko gremo mimo vsakega, ki bi hotel nazaj v nekdanje čase. Minila je doba kast, stanov, molčečih in pokornih razredov. Vstal je posameznik, ki ni več enak drugemu v zmislu in konsekvencah Kantovih moralnih predpisov, češ da ima vsak človek pravico, da se z njim ravna kot z namenom, ki je tu radi samega sebe.

Zanj moramo napraviti socialni sistem, kajti tudi on je družabno bitje, ne pa samotar. Ima prav tako družabno kot individualistično osebnost. Od tod izvira, da sta nam francoska revolucija in občno gibanje ljudskega duha, na katero je bila prva zgolj odgovor, prepustila nalogo, da združimo individualno pravo in družabno delovanje, individualno svobodo in socialno organizacijo, demokracijo in raznoterost političnih funkcij in vrst.

Iz tega zgodovinskega stališča se je rodil socializem in njegova naloga je, da to združitev izvrši.

¹ Ne rabim rad te besede, ker povzroča nesporazumljenje. Ako se to besedo rabi kot nasprotstvo socializma, pomeni mehanični ali anarhični individualizem. Socializem sam pa je teorija individualizma, ker socialisti trdijo, da bo človek svoboden le takrat, ko bo socializem zavladal. Radi komodnosti rabim pa besedo individualizem v popularnem zmislu besede kot nasprotstvo socializma, ker tudi ni za moj namen bolj prikladne besede.

Dr. Ernst Grünfeld:

DUHOVNE KORENINE ZADRUGARSTVA.

(Dalje.)

Izjemo od obeh velikih skupin, o katerih sem govoril preje, tvorijo zadruge, katerih duševne korenine niso času prikladne. Pri tem se gre glavno za izvenevropske zadruge, ki so nastale ali opiraje se na kapitalistično zadrugarstvo, kakor n. pr. starejše zadružne tvorbe na Japonskem, ki, kar je zanje značilno, od statističnih uradov in drugih oblasti niso

smatrane kot zadruge, ali pa za zadruge, ki so bile predstavljene od oblasti od zgoraj navzdol v kako deželo in vsled tega niso nastale iz socialnega gibanja, marveč kot upravne ustanove. Kot primer navajam moderne zadruge na Japonskem, v deželi, ki je iz fevdalnih razmer neposredno potom zunanjih vplivov zabredla v moderni kapitalizem in katere moderno

zadrugarstvo se na čuden način ni razvilo iz že obstoječega predkapitalističnega zadrugarstva, nego je bilo prirejeno po vzgledu evropskega zadrugarstva. Enako je tudi z modernimi zadrugami v Britanski Indiji.

Naravno je, da si morajo take zadruge, pa naj bodo še tako dobrodelne in naj delujejo še s tolikim uspehom, šele najti tla za socialno gibanje, na katerih so v Evropi zrasle, in to se bo tudi zgodilo v kratkem, kajti način kapitalističnega gospodarstva prodira tudi že v te dežele.

Zadrugarstvo dežel s starejšo kapitalistično zgodovino je drugačno. Poglejmo najprej korenine originernih združnih ideologij.

Tu je najbližja socialna ideja v porajajočem in vzdigajočem se meščanstvu, čigar velikanski politični osvobodilni boj se je pripravljaval z dolgim duhovnim razvojem, potem nad vse zanimiva, neizčrpana doba 18. stoletja, v kateri sta zibelki naše kulture Francija in Velika Britanija. Njih filozofične korenine so prosvetno-filozofske in človečanske ideje, njih politična, pa tudi socialna politična vera je liberalizem, to je priznavanje k svobodi.

Govoriti o humanitetni ideji, pomenilo bi razvijati duhovno zgodovino naše kulture. Naj podam nekoliko opomb, ki so za razumevanje potrebne.

Zapadna kultura ima dvoje glavnih točk: krščanstvo in humanistično kulturo, to se pravi: ono prenešeno kulturo sredozemsko - morskoga področja, zlasti pa grško in rimsko. Ta duhovni zaklad poznati, ga gojiti in ga napolnjevati z vedno večjo duhovno vsebino, je predpravica izobraženca. V 18. stoletju je izobrazba orodje osvoboditve tistih, ki so bili dotlej zanemarjevani: meščanstva, trgovcev, učenih poklicev, ki so prišli iz meščanstva ali so se zanj zavzemali. In človečanska ideja, oni miselni krog, ki postavlja človeka v središče stvarstva, ki spozna božji dih tudi v ubogem človeku, služi meščanstvu pri njegovem povzdigu. Meščanstvo se oduševljuje čimdalje bolj za vprašanje vzgoje. Končno preobrazuje človečanska ideja po popolnosti stremčega človeka, kar nam dokazujejo zlasti Goethejeva dela. Glede vzgoje pa obvladujejo humanitetno idejo dela slavnega Švicarja Pestalozzija.

Ta uči, da je treba vzgajati ne le človeka, ampak tudi celoto, in pripoznati je tudi v revežu, celo v hudodelcu človeško dostojanstvo, da ju po vzgoji dvignemo. Vzgoja za ljudsko skupnost je druga velika ideja, ki se je odlikovala za socialno gibanje. Neštevilni so poskusi, teoretični in praktični, in mnogo je znamenitih zadrugarjev, ki se dotikajo neposredno vzgojnih naprav v duhu Pestalozzija. Da omenim samo: Owna, Kinga, V. A. Huberja, Mazzinija, Schaera itd.

Humanitetna ideja in vzgojni problem sta skrenila pažnjo izobraženca na potrebe revnih, in od početka 19. stoletja do 1850 so potrebe vseh vrst (vojske in njih posledice: prevrat, lakota) in končno postanek tovarniške industrije silile, da so se morali pečati z revnimi, ki so zlasti v Angliji, Franciji in v Porenju, nastopali že kot tovarniški delavci.

Nebroj dobrodelnih ustanov je nastalo pod vodstvom „humanih“ ljudi iz izobraženskih krogov.

Iz teh dobrodelnih naprav je nastal en del prvih zadrug, zlasti v Nemčiji. Dosedaj se je opuščalo konstatirati to, prav tako celo okolnost, da niso te zadruge nastale kar tako, ampak da so člen v veliki verigi mnogoterih stremljenj podobne vrste, ki so jih začeli izobraženci Nemčije in drugih dežel.

Velika je zasluga Hermanna Schulzeja, da je vedoma napravil korak od dobrodelnega zavoda k samoupravni zadruzi in da je poznal dalekosežnost tega koraka. Ni to slučaj. To bi lahko tudi kdo drug storil, ali izoblikovanje zadrugarstva v veliko gibanje v zmislu organizacije malih ljudi v svrhu samopomoči in samouprave, in v svrhu potrditve napredka v dobi gospodarskih novih tvorb in pretresov, je zamogel le mož liberalec ali demokrat, (kar je Schulze bil) in ki je bil sočasno prešinjen z vodilnimi idejami liberalizma: humaniteto, izobrazbo in svobodo. Poznejši politični razvoj v Nemčiji in poraz nemškega liberalizma so to zvezo zbrisali. Ali zato ni nič manjša in tipična za zgodovino nemškega zadrugarstva.

Razume se, da je na to gibanje uplivalo plodonosno tudi spoznanje uspehov drugje, kajti v splošnem se zelo križajo zgodovinske razvojne linije. Nemški primer pa dokazuje tipično pomen humanitetne ideje in liberalizma kot duhovnih korenin zadrugarstva. (Dalje prihodnjič.)

—r—:

TROCKI O LENINU.

(Konec.)

Ljening je videl pomanjkanje revolucionarne odločnosti pri voditeljih svoje stranke, razliko med njihovim mišljenjem in razpoloženjem milijonskih množic. Skliceval je posamezne sodruge v svoje tajno stanovanje, zbiral je poročila, kontroliral, zasliševal križema poedince, spravljal svoja gesla po vseh ovinikih med strankine pristaše in s tem je silil strankino vodstvo na delo in v revolucijo. Kajti zavedal se je tega, da se ne sme izgubiti niti trenutka, ako hoče stranka izvesti proletarsko revolucijo. Vedel je, da bo zavladata reakcija, če revolucionarji ne bodo pravočasno udarili. — To nam jasno dokazuje povojna zgodovina drugod, n. pr. v Nemčiji.

Končno se je vršila usodepolna ponočna seja centralnega odbora boljševiške stranke začetkom oktobra meseca (po starem koledarju). „Ljening je bil trdno odločen, da doseže sprejetje sklepa, po katerem ne bo več mesta za dvom, za omahljivost, za izumikanje, pasivnost in čakanje,“ kakor pravi Trocki. In Ljeningov sklep je tudi prodril. Po hudem sporu je dosegel to, da se začne revolucija v Petrogradu in da se skliče k posvetovanju sovjetski kongres šele po izbruhu revolucije. Ljening je užugal one, ki so bili sploh proti oboroženi vstaji v tem času (med temi je bil tudi Zinovjev) in one, ki so hoteli, da bi o tem moral prej sklepati kongres sovjetrov. Tem poslednjim je s smehom dejal, da hočejo sovražniku v naprej oznanjati dan vstaje, da bi dobil s tem možnost, da vstajo prepreči.

Po tej seji je Ljeningova skrb še bolj narastla: ali se bo izvedel sklep ali ne. Dobro je poznal vso težavo prehoda od besede k dejanju. Še bolj ga je skrbelo to, ako jih ne bo buržuazija presenetila. Ta njegov nemir nam jasno očrta v svoji knjigi Trocki s sledečim svojim doživljanjem:

„25. oktobra zvečer sem se sestal z Ljeningom v Smolniju. Dobro se spominjam, kako je Vladimir Iljič (Ljening) takoj v začetku s skrbjo spraševal o pogajanjih, ki smo jih imeli tedaj s štabom petrograjskega vojaškega okraja. V časopisih je izšla vest, da se bližajo pogajanja ugodnemu zaključku. „Ali sklepate kom-

promis?“, je vprašal Ljening in je zabodel vame svoje oči. Odvrnil sem mu, da smo dali namenoma v liste pomirjevalno poročilo in da je le bojna zvižgača za trenutek nastopa k generalnemu naskoku. „No, to je do-o-o-bro“ je zategnjeno dejal Ljening... „To je zelo-o dobro!“ Iljič je sploh ljubil bojno zvižgačnost. Sovražnika zapeljati v temo, delati z njim kot z najboljšim!... Začel sem mu pripovedovati, da so vojaške operacije že precej daleč izvedene in da imamo v tem trenutku že v svojih rokah celo vrsto sovražnih točk v mestu. Hlastno je povpraševal po vseh podrobnostih vstaje...

„Ali je odkorakala kompanija?“

„Je.“

„In se stavijo časopisi?“

„Se.“

Ljening je bil presenečeno vesel, kar je izražal z vzkliki, smehom in s tem, da si je mel roke. Potem je umolknil, pomislil in dejal:

„No dobro, tudi tako gre. Gre le za to, da prevzamemo oblast.“ Pomiril se je, toda že je postal zopet nemiren in je stavljajal celo vrsto konkretnih in najkonkretnjših, malih in velikih vprašanj, ki so bila v zvezi z nadaljnjim potekom vstaje... Ta brezkončna vprašanja in predlogi so bili na videz brez notranje medsebojne zveze, toda izvirala so iz enega in istega naporenega notranjega dela, ki je naenkrat zavzelo ves obseg vstaje.“

Trockij označuje ta Ljeningov nemir sledeče:

„V dogodkih revolucije se ne smemo prenačgliti. Ako stalno narašča revolucionarni dotok in sile upora, dočim sile reakcije usodno kolebajo in razpadajo, potem je zelo lahka izkušnja, da se vdamo elementarnemu poteku dogodkov. Hiter uspeh razorožuje prav tako kakor poraz. Izpred oči ne smemo nikdar izgubiti niti dogodkov. Po vsakem novem uspehu si moramo reči: nič še ni doseženo, nič še ni zagotovljeno; pet minut pred odločilno zmago zahteva vodstvo dogodkov isto čuječnost in energijo, kakor pet minut pred pričetkom oboroženih akcij; pet minut po zmagi si je treba reči: osvojeno še ni zagotovljeno,

nobene minute ne smemo izgubiti — to je bilo Ljeninovo naziranje, njegov način dela in metoda, organsko bistvo njegovega političnega značaja, njegovega revolucionarnega duha.“

In revolucija je zmagala. Ljenin se je izkazal kot revolucionarni strateg v boju proti carizmu in meščanstvu; kako, pa se je izkazal po osvojitvi oblasti kot državnik, bo govorila še-le zgodovina.

Karol Tekavec:

IZ MOJIH ZAPISKOV.

VI.

V tistih časih je bilo za delavca slabo. V mestih smo si še nekako pomagali, ali na kmetih, zunaj na deželi, pa je bil delavec zaničevana para. Kmet je bil gospod, seve, tisti kmet, ki je imel kaj „pod palcem.“ Politično je bil delavec seve brezpraven tvor. Še v cerkvi ni smel v klop, ampak zadaj pod kor, pri vratih je smel moliti boga, med tem ko je gruntar na široko sedel v prvi klopi...

„Slovenec“ od tistih dni je zrcalo tiste dobe. Imam knjižico, v kateri so ponatisnjeni iz „Slovenca“ članki župnika Ivana Belca, ki je izšla l. 1885 v založbi Katoliške tiskarne v Ljubljani. Ko danes berem „Slovenca“ in ga primerjam z onim pred 40. leti — razlika je velika. Takrat je še hvalil tlako, kajti bogatinu se zameriti ni bilo dobro.

„V tem stoletju je grajščaku oblast vse vzela in kmetje so postali zopet sami svoji, ali le na videz. Nove postave silijo kmeta, ki je prej le nekaj tednov grajščaku tlako delal, da dela celo leto za svoj dolg. Desetina prej ni bila tako velika, ali zdaj je davek neznosen.“ (Str. 7, 8).

O delavcih, poslih pa jo je tako-le zagodel:

„Velike stroške imajo kmetje pri poslih. Včasih so imeli posli zgovorjeno obleko, kakršna se je doma narejala ter nekaj goldinarjev po vrhu, in izhajali so. Zdaj bi pa take obleke ne hoteli, ko bi se za njimi metala, zdaj zahtevajo po 50 do 100 gold. (na leto op.) in še ne morejo izhajati. Vse gre na gosposke cunje ali pa se znosi na veselice in še dosti ni. Dragi posli so za kmete veliki davek, ki je pa še toliko večji, ker se tudi za drag denar ne morejo dobiti dobri posli. Ako se pripravi kmet, da bi posla kaj podučil ali posvaril, brž ga ta zavrne: saj ni treba, da bi bil ravno pri tebi, pojdem v mesto ali v fabriko, tam se bom nosil, kakor se bo meni zdelo in nobenemu ne bom v strahu. In res, gre k župa-

nu; župan mu da in mu tudi mora dati poselske bukve in s temi bukvami lahko pol sveta obrede. Tako pridemo do stroškov, ki jih ima kmet za postopače in berače. Koliko skrbi, truda in stroškov imajo stariši in gospodarji za otroke, dokler ne odrastejo. In ko odrastejo, zapuste kmetsko vas. Ali ne delajo postave, ki dovoljujejo otrokom iti, kamor se jim poljubi, kmetom največje škode, ali ne spodbujajo take postave otrok k nehvaležnosti? Mlade, zdrave, močne ljudi imajo povsod radi v mestih, v fabrikah in pri železnici. Dokler so trdni imajo še precej dober zaslužek, ali z denarjem delajo navadno tako, kot izgubljeni sin v evangeliju. Ako se fabrika in delo ustavi, treba je postopati ali pa potovati do druge fabrike in med potjo kmete nadlegovati. Nekaterim se postopanje kmalu bolj priljubi kot delo, ker so sramežljivost med svetom zgubili. Navadno se pa tudi kmetskega dela odvadijo. Na starost, če še ne prej, pridejo pa vsi zopet kmetom na glavo. Tedaj za otroke, ki si še pomagati ne morejo, mora kmet skrbeti, ko odrastejo, po svetu svojo moč in svoje zdravje zapravljajo, na starost, ko so telesno in večjidel tudi na duši pokvarjeni, jih mora pa zopet kmet rediti. Ali ni to krivica? To se mora preurediti. Ljudje se ne smejo klatiti po svetu in drug drugemu kruha izpred ust trgati. Kdor pa po svetu gre, naj pa po svetu zanj skrbe. Fabrike naj tako skrbe za svoje ljudi, kakor kmetje za svoje. Nekaj tacihih postav so zadnja leta že napravili na Dunaju v državnem zboru, namreč, če se delavec v fabriki kaj poškoduje, če zboli ali umrje, bo dobival on ali njegova družina nekaj podpore ali denarja. To je še vse premalo. Narediti se morajo take postave, da fabrike kmetom ne bodo nič škodovale. Kakor so kmetje fabrikam koristni, tako morajo tudi fabrike kmetom koristne biti. Ako niso kmetom koristne, ne škodujejo samo kmetom, ampak celi deželi in celemu cesarstvu.“

Kaj ne, prijetni nazori? Delavec naj pohlevno dela gruntarju in čaka naj njegove milosti! „Krščanske“ postave bodo že vse preuredile.

Naj citiram še par stavkov, ki so prav značilni za bojevnike proti liberalnim in socijalističnim nazorom. Župnik Belec trdi: (Str. 142).

„Ko dobimo krščanske postave, se bo tudi vera oživila in otroci se bodo v strahu božjem odgojevali. Kjer je živa katoliška vera, tam se tudi evangeljski sveti izpolnujejo, tam je tudi devištvo v časti. Ko bo revež videl, da se tudi taki, ki imajo vsega v izobilju, popolnem Bogu darujejo, se bo tudi on prostovoljno daroval. In, ako bo tudi kak revež v zakon stopil, dobri ljudje bodo gotovo za njegove otroke skrbeli, kadar sam ne bode mogel.“

V takih časih je delavcu bilo bridko. Imam knjižico, ki jo je spisal Valentin Treven, idrijski župan z naslovom „V pojasnilo zoper neosnovano obrekovanje rudniških delavcev.“ Tam berem: „Naši idrijski domači pridni delavci plačevani so bili po 55—60 krajcarjev na dan, med tem ko so dobivali laški delavci za ista dela in opravila po gl. 1.20 do 1.50 na dan. Najbolj žalostno pa je bilo, da domačih delavcev, dasiravno bi bili zadovoljni delati za zgoraj omenjeno nizko ceno, vendar še večinoma v delo sprejemati niso hoteli.“

Pota prošnjam za izboljšanje plač delavcem bila so zaprta in neznosno stanje se trajalo dalje; a ne še samo to, temveč so jim delili še prav nezdrava, črvida žita; vse to je trajalo do l. 1880.“ (Glej str. 3).

Zanimiva je interpelacija kneza Windischgrätza na ministra za poljedelstvo

grofa Falkenhayna v zadevi bednega položaja idrijskih delavcev iz l. 1880, ki trdi, da plačajo uboge delavce v Idriji le po 25 do 40 krajcarjev na dan.

Predaleč bi me vodilo, če bi citiral še več. Hotel sem le označiti tiskano mnenje o delavcih od moža-trgovca, in tiskano mnenje o „poslih, o postopačih in beračih,“ ki ga je razširjal katoliški župnik, gospodar takratne vasi. Če oba dobro premislite, boste podučeni kako težavnega dela se je lotila delavska socijalnodemokratska stranka, ki je v Hajnfeldu zbrala vodilne duhove radikalnih in umerjenih drobcev delavskega gibanja.

Sodr. Kordelič je prišedši iz Hajnfelda domov na moje pritiskanje priredil sestanek in poročal. „Razven treh so bili vsi za Adlerjevo misel, da je treba proletarijat politično organizirati, ga pripraviti do zavednosti o svojem položaju in o svoji nalogi ter ga usposobiti za boj za izboljšanje.“ „Tisti Rissman iz Gradca je gotovo podkupljen, ker je tako nasprotno govoril. Resel iz Gradca pa se ni odločil na nobeno stran. Mi smo pa za Adlerja.“

Hajnfeldski kongres je vse zavednejše delavce zanimal. Načelno programatično izjavo smo kar požirali.

Ko je kmalu izšla brošura „Osemurni delavni čas“ (Resna beseda onim, kateri tega še ne vedo) (Verlag von L. Sadnik. — Erste Wiener Verein Buchdruckerei) smo jo z vso vnemo razširjali. Ta brošura je tudi prvič govorila po slovensko o socijalni demokraciji, ki je postala nekak bav-bav! V ti brošuri se prvič poziva tudi slovenskega delavca: pristopi v socijalno demokracijo, ki je delavska stranka! Napisal jo je nemški dr. Adler; kdo jo je poslovenil, ne vem. Tiskala se je na Dunaju.

LISTEK.

„Socialni Misli“. Spomini, ki jih iz nekdanjih dni v našem mesečniku objavljajo starejši naši sodrugi, niso vseč uredniku kršč. socijalne „S. M.“, so mu „po večini nekritični in nezanesljivi“. Gosp. urednik kršč. soc. „S. M.“ ne ve, da so vsi „spomini“ subjektivni in jih pripoveduje vsak tako kot so mu ostali ohranjeni. Memoarna literatura pa je prav potrebna kot dopolnilo „kritične in zanesljive zgodovine“, do katere pa imamo precej daleč, ker sovrstniki težko pišejo nekaj strogo objektivnega o — sovrstnikih. Tudi urednik kršč. soc. „S. M.“ ni izzvet.

Ivan Vuk: „Pravljice Iztoka“. Proletarska knjižnica I. zv. Ljubljana 1923. Založil konzorcij „Proletarske knjižnice“. Na 123 straneh je zbral tu naš sotrudnik Iv. Vuk 11 svojih, z orijental-skim duhom navdahnjenih pravljic, iz katere vsake zveni kak socijalni dogodek ali kaka življenjska resnica. Prva in peta pravljica („Stolp ene misli“ in „Zajec — šakal“) podajata dobro sliko povojnega in še tudi današnjega stanja med delavstvom. Zbirka stane Din 10 in se naroča pri Iv. Vuku, Ljubljana, Za Bežigradom.

Zadružna banka v Ljubljani

Aleksandrova cesta 5

Delniška glavnica dovoljena D 5,000.000.

Delniška glavnica vplačana D 4,000.000.

SPREJEMA hranilne vloge na hranilne knjižice in tekoči račun.

IZVRŠUJE kulantno in vestno vse bančne posle in finančne transakcije.

OBREŠTUJE zelo ugodno; po dogovoru.

POSOJUJE proti zadostni varnosti zadrugam in zadrugarjem po zmerni obrestni meri.

Zadruge in zadrugarji se obračajo v vseh slučajih, ki se tičejo denarnih vprašanj, na

Zadružno banko v Ljubljani, Aleksandrova cesta 5

Splošno kreditno društvo

Ustanovljeno leta 1898

v Ljubljani

Ustanovljeno leta 1898

registrovana zadruga z omejeno zavezo

Sprejema **HRANILNE VLOGE** na tekoči račun in na hranilne knjižice. — Obreštuje po dogovoru.

Od leta 1912 je uprava v rokah zadružno-organiziranega delavstva.

Rezervni fond Din 50.000.—; Hranilne vloge Din 1,500.000.—

Deleži Din 50.000.—

Pisarna: ALEKSANDROVA CESTA ŠT. 5

Hranilne vloge sprejema v svoj hranilni oddelek in obreštuje najkulantnejše

KONZUMNO DRUŠTVO za SLOVENIJO

P. Z. Z O. Z.

Denar se more proti potrdilu vlagati v vsaki zadružni prodajalni ali pa direktno v Centrali, ali osebno ali po poštni hranilnici.

Poštna položnica se dobe v prodajalnah in v Centrali.

Za vloge jamči zadruga z vsem svojim premoženjem, ki je v 39 zadružnih prodajalnah, 4 gostilnah, 11 zadružnih domovih, v 2 posestvih in v vrednostnih papirjih prve vrste ter z zadružno garancijo članov, ki presega vsoto Din 5,500.000.—.

KONZUMNE ZADRUGE

so združitve konzumentov, ki imajo namen vse potrebščine za gospodarstvo v velikem nakupovati, eventuelno jih tudi izdelovati oz. pridelovati v svoji upravi ter jih oddajati iz svojih skladišč in prodajaln.

Vsakomur bo znano

da se blago v velikem bolj poceni kupi kot na drobno. Vemo pa tudi, da ni vsakomur mogoče blaga na veliko kupovati, zato se združujejo ljudje v zadruge, da se vse potrebščine skupno nakupijo in se v skupnem prostoru razdeljujejo. Razdeljevanje izvršujejo zaupniki, ali če je dela preveč za prostovoljce, izvršujejo to delo po zaupnikih določeni proti nagradi.

Načela konzumnih zadrug so:

1. Živila in vse potrebščine za življenje morajo biti dobre kakovosti in poštenih cen.
2. Vse oddano blago je sproti plačati, ker dajanje na up je zlo, ki povzroča gospodarsko odvisnost.
3. Uprava in gospodarstvo morata temeljiti na demokratični podlagi.
4. Vsakomur naj bo mogoče udeleževanje v združnem delu.
5. Blago je vedno oddajati po tržni ceni.
6. Enakopravnost vseh združnih članov; osebi, ne kapitalu gre veljava.
7. Nabirati je nedeljivo združno premoženje.

Kako postanem član konzumnih zadrug?

Priglasiti se moramo v združni prodajalni, podpisati pristopno izjavo, vplačati pristopnino in se obvezati vplačati članski delež. Tam dobimo pravila, združne knjižice, koledarje, navodila itd.

V Sloveniji je najbolj razširjeno in najbolj poznano

Konzumno društvo za Slovenijo r. z. z o. z.

ki oddaja v 39 združnih prodajalnah najrazličnejše življenjske potrebščine. Centrala je v Ljubljani VII. v Združnem domu.

Telegrafski naslov KODES — Ljubljana. Telefon št. 178.